

KUN RARI OSUU KOHDALLE – TAI SITTEN EI

Vuotta 2011 varten minulla ei taaskaan ollut mitään erityistä seurantakohtetta mielessä. Siispä vain katselen lintuja.

Alla on kerrottu kaikki uudet elämänpinnalajit sekä muut kummalliset havainnot. Tuntomerkkien kuvaukset ovat sanatarkkoja lainauksia havaintoajankohdan muistiinpanoista, mitään lisäämättä, muuttamatta tai poistamatta.

8.4.2011 (104 / 298)

Jokakeväisellä Jurmon matkallamme olimme käyneet pakollisella aamuvakiolla vähäistä muuttoa seuraamassa. Palasimme välipalalle, ja klo 9:40 oli koko retken kohokohta. Katselin ulos ikkunasta, kun pihan katajaan lensi kookas pikkulintu, selvästi isompi kuin vieressä istuneet peippo (koiras) ja viherpeippo. Nostin kii-

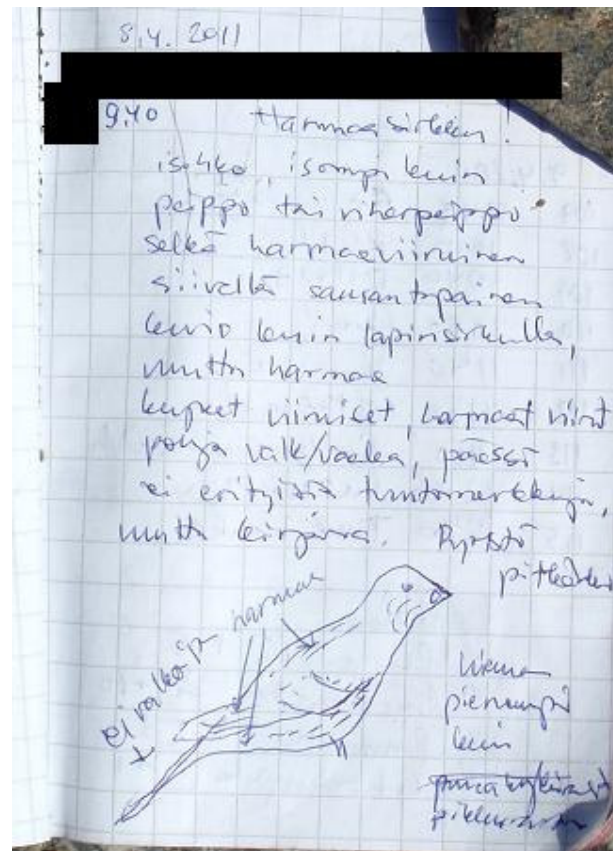

karin, katselin tuntomerkkejä, ja totesin, että en tunnista. Sanoinkin, että "mikä tuo on". Arto oli toisella puolen pöytää, mistä ei nähnyt muuta kuin tavallisia lintuja (seinä edessä). Otin kameran ottaakseni kuvia ikkunan läpi, mutta sain vain yhden. Senkin vastavaloon. Arton puhelin oli soinut samalla hetkellä (ja kun ei tiennyt mitään harvinaisemmas- ta/ymmärtänyt epäselvää vihjettä), vastasi. Kun ulkona on parempi kuuluvuus, meni ulos ja lintu lähti. Olisi pitänyt kieltää menemästä ulos. Mutta siinä vaiheessa kun tajusin, että se saattaa olla harvinaisuus, oli myöhäistä.

Kerroin tuntomerkit Artolle, ja ehdotin **harmaasirkkua**. Arto totesi, että sama tuli hänellekin mieleen, joten kirjasin tuntomerkit ylös ja rupesin tutkimaan lintukirjoja. Tuntomerkit sopivat erittäin hyvin, eikä muuta edes lähelle osuvaa ehdokasta löytynyt.

Alla on sitten Jurmossa tehdyt muistiinpanot purettuna (**paksunnuttuna**). Mustatut kohdat eivät kuulu tähän havaintoon. Koska muistiinpanot on tehty kiireessä ja vain minun ymmärrettäväksi, on suluissa tarkentavia tietoja Koska on esitetty epäilyjä, että kyseessä olisi keltasirkku, monet kommentit viittaavat tähän lajiin. Keltasirkkuna en pitänyt lintua silloin, enkä pidä edelleenkaan. Keltasirkku on myöhemmin poissuljettu, mutta kommentit olen jättänyt. *Kurssiivilla on kerrottu tarkastelun aikana tehtyjä muita, varsin merkittäviä huomioita.*

- **Isokko, isompi kuin peippo tai viherpeippo** (mainitut lajit istuivat aivan vieressä, peippo oli koiras. Keltasirkusta en näin olisi sanonut, enkä sanonut, vaikka niitäkin näin peippojen vieressä vähän aikaisemmin.).
- **Hieman pienempi kuin pikkurastas** (vertailulintua ei ollut vieressä, mutta paikalla oli ollut laulurastaita joihin suhteutin kokoa).

Keskustellessani tuntomerkeistä toisen harrastajan kanssa kävi ilmi melkein perustavaa laatua oleva käsite-ero. Minulle linnun koko tarkoittaa lähinnä ruumiin kokoa ilman pyrstöä, kaulaa ja päätä, sekä pituutta paksuussuunnassa, kun hänelle koko merkitsee kokonaispituutta. Minulle ei ole koskaan edes tullut mieleen, että koko voisi tarkoittaa jotain muuta, mutta se selittää monta epämääräiseen lopputulokseen päätynyttä keskustelua. Ottaen huomioon kokemuksen ja toiminnan lintujärjestöissä, hänen tulkintansa lienee yleisempi.

Käsite-ero tuli ilmi, kun keskustelimme pikkulintujen kokosuhteista. Hänen mielestään keltasirkku on isompi kuin peippo, ja minun mielestäni ei. Kun ottaa huomioon, että keltasirkun pyrstö on pitempi kuin peipon, kumpikin on oikeassa, kyse on käsitteestä. Myös harmaasirkun pyrstö on pitempi kuin peipon, eikä sitäkään ole huomioitu kokoluonnehdinnassa. Kuvaus on siis käsitettävä niin, että linnun kroppa on suurempi kuin peippokoiraan ja hieman pienempi kuin pikkurastaan.

- **Siivellä samantapainen kuvio kuin lapinsirkulla, mutta harmaa** (vertaus tarkoitti naarasta, koirasta en ollut nähnyt vuosiin ennen ha-

vaintoa). Kyseessä on isojen ja keskimmäisten peitinhöyhenten kärkien rajaama alue. Lapinsirkulla se on selvästi erivärinen, mutta tällä ei värieroja ole, alue on ainoastaan hieman tummempi. Keltasirkulla on samantapainen kuvio, mutta reunukset ovat olennaisesti heikommat, lisäksi keltasirkulla kuvion keskiosa on ruskea.

- **Selkä ja yläperä harmaa, viiruinen, tummanharmaat pitkittäisviirut** (viiruista on merkintä vain selän osalta)

- **Alaperä harmaa**

On sanottu, että valkoinen voi vastavalossa näyttää harmaalta. Näin varmaan on, mutta myös kuvassa valkoisen pitäisi ainakin jossain kohdalla näkyä, jos se olisi valkoinen.

- **Kupeat viiruiset, harmaat viirut, pohja vaalea/valkoinen** (vaalea tarkoittaa vaaleanharmaata, kun siinä ei ole mitään väriluonnehdintaa mukana)

- **Päässä ei erityisiä tuntomerkkejä, mutta kirjava**

- **Siemensyöjän nokka** (nokka on piirretty kuvaan, mutta tekstimainintaa ei ole. Nokan kokoa tai mittasuhteita en ehtinyt arvioida)

- **Ei muita värejä** (ei siis ruskeaa tai keltaistakaan) **missään kohtaa** (ei siis myöskään yläperässä, alaperässä tai siivissä. Ainoat värit ovat harmaan eri sävyjä valkoisesta lähes mustaan.)

- **Pyrstössä ei valkoista**

- **Pyrstö pitkähkö** (verrattuna siis peippoon ja viherpeippoon)

- (Habitus ei sovi mihinkään tuntemaani lintuun)

Myös habituksen tärkeydestä, käsitteestä ja käytöstä oudon lintulajin tapauksessa olen saanut uutta oppia ja näkemystä. Kun habitus ei ole sopinut aikaisempiin kokemuksiin, olen kuitannut sen ylläkuvatulla tavalla. On kuitenkin tärkeää kuvata mielikuva, jonka linnusta on saanut, vaikka siihen sisältyisi "epätuntomerkki" eli jotain poissulkevaa. Tässä tapauksessa mielikuva on ollut jotain seuraavaa: erittäin iso, kokonaan harmaa lapinsirkkunaaras, joka ei kuitenkaan ole lapinsirkku. Lapinsirkku on ainoa laji, joka on mainittu alkuperäismuistiinpanoissa lukuun ottamatta vertailulajeja.

Kuvasta voidaan päätellä muutama tuntomerkki lisää:

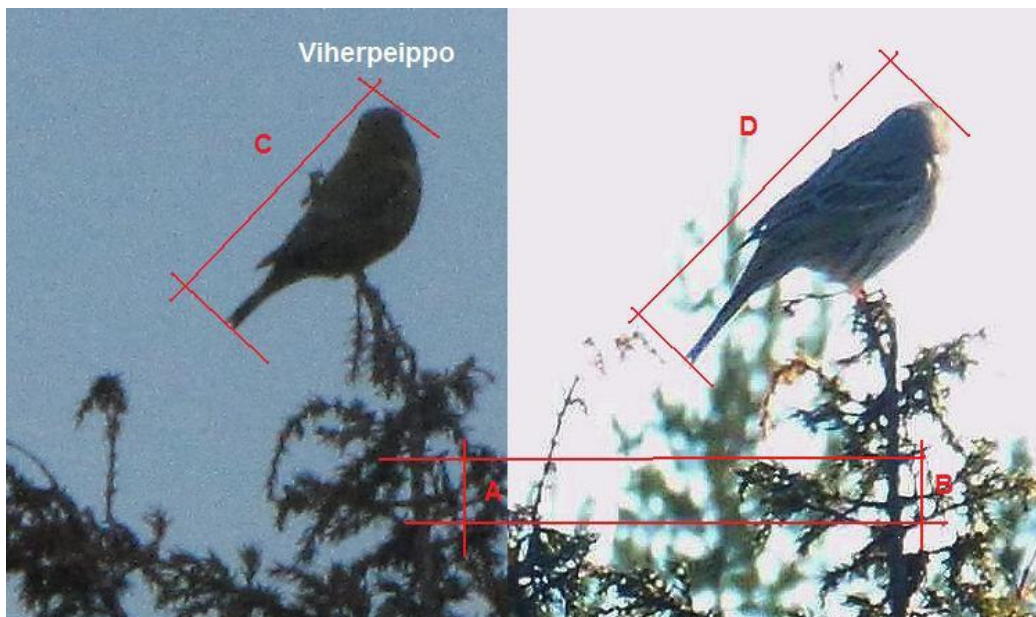
- Jalat ovat puna-/oranssisävyiset (mikä sopii sekä harmaa- että keltasirkkuun)

- Kuvassa näkyy osa yläperää, ja se on tummahko harmaa, jossa saattaa olla tummempia pitkittäisviiruja (tämä vastaa kenttähavaintoa, ja mielestäni viimeistään sulkee pois keltasirkun)
- Linnun pyrstö on noin 34 % kokonaispituudesta. Vertailun vuoksi mittasin muutamia harmaasirkkuja (6 kpl), Tulokset:
 - o vaihteluväli 33 – 38 %
 - o keskiarvo 35,2 %
 - o mediaani 34,5 %
 - o Lintuoppaan piirretty kuva 38 %

Kontrollimielessä mittasin myös pari keltasirkkua, joilla vastaavat luvut olivat 41 % ja 43 %. Vaikka mittaukset eivät olleet kovin tarkkoja, on selvää, ettei tulos sovi keltasirkkuun.

- Olemme vertailumielessä kuvanneet myös viherpeipon saman katajan latvassa samasta kuvauspaikasta. Kun kuvat asettaa vierekkäin, näkee heti, että lintu on selvästi isompi kuin viherpeippo. Kuvista pystyy mittaamaan saman oksanvälin ja lintujen pituudet. Kun tiedämme viherpeipon koon ja vaihteluvälin, voimme laskea linnun koon varsin tarkasti. Jos viherpeippo on keskimääräisen kokoinen (15 cm), on kuvan lintu 17,6 cm. Viherpeipon vaihteluvälin (14 – 16 cm) perusteella lintu on **16,5 – 18,8 cm**, mikä sopii täysin harmaasirkulle.

Oheinen kuva selventää mittaustapaa.

Harmaasirkun koko

$$X = A/B * D/C * Y,$$

missä A ja B ovat saman oksavälin pituus eri kuvissa, C on viherpeipon pituus kuvassa, D on harmaasirkun pituus kuvassa ja Y on viherpeipon todellinen pituus.

Mittasuhteiden näkeminen on asia, joka on ihmetyttänyt pitempään. Olen mielestäni hyvä näkemään ja arvioimaan mittasuhteita, ja pääs- tessäni tarkistamaan niitä esim. kuvista, arviot ovat olleet varsin tarkko- ja (kuten nytkin). Ja vaikka mittasuhteet ovat sekä helposti todennetta- via että varsin konkreettisia tuntomerkkejä, niitä ei silti oikein anneta painoa. Syy lienee siinä, että niitä ei yleisemmin osata katsoa tai ar- vioida. Ehkäpä minä näen linnun usein geometrisenä objektina, ja muil- la on muitakin viitekehyksiä

Minusta kuvan lintu on kovasti sekä Lintuoppaan että Tarsigerin har- maasirkkujen näköinen ja vain kaukaisesti keltasirkun näköinen. Yksi syy lienee se, että mittasuhteet (pyrstö/koko pituus ja paksuus/pituus) ovat kohdallaan, eli osuvat kuvista mitattavan jakauman sisään. Toinen syy on siipikuvion voimakkuus, joka varsinkin harmaammilla keltasir- kuilla on usein epämääräinen.

On sanottu, että harmaasirkku on pulleampi kuin keltasirkku. Mittaa- malla en löytänyt merkittävää eroa. Ehkä näkemys johtuu kokokäsi- teen eroista. Harmaasirkkukuvissa on sekä tätä pulleampia että tätä hoikempia yksilöitä. Pulleammat ovat usein laulavia. Kommentin kirjoit- tamisen jälkeen olen huomannut tehneeni pienen munauksen. Vertai- lussa olleet keltasirkut oli kuvattu talvella ja siksi luonnostaan pulleita. Lämpimässä kuvatut ovat tätä hoikempia, niin kuin pitääkin.

Myöhemmin on esitetty arveluja, että lintu olisi niittykirvinen. Oletetaanpa, että niittykirvinen olisi RK-laji ja sitä tarjottaisiin hyväksyttäväksi tällä kuvalla ja kenttämuistiinpanoilla. Olen varma, että hylätyksi tulisi. Perusteet olisivat jota- kuinkin seuraavat:

- lintu on liian iso niittykirviseksi
- lintu on liiaksi sirkun oloinen sekä kuvassa että havainnoijan mielestä
- jalat ja siivet ovat liian lyhyet
- niittykirvisellä ei ole siemensyöjän nokkaa
- niittykirvinen on (keltasirkkuakin) hoikempi.

Vastaperusteluja on ollut siipikuvion voimakkuus, kupeiden alaosan viirut ja kuvassa näkyvä valkoinen pyrstön reunus. Näistä voi todeta, että:

- Siipikuvio on todella voimakas, mutta kuitenkin samanlainen kuin Lintu- oppaan harmaasirkkukuvissa. Löytyy myös kuvia, joissa harmaasirkulla on samanlainen voimakas siipikuvio. Osasyllinen voi olla vastavalo, joka tyypillisesti kontrastoi kuvioita.
- On sanottu, että kupeiden alaosan viirut eivät sovi harmaasirkulle. Ei- vät ne sovi keltasirkulle, eikä niittykirvisellekään. Mutta ainoat kuvat täsmälleen samanlaisista viiruista on harmaasirkusta, joten väite ei pidä paikkaansa. Kuvan lintu on muutenkin ihan saman oloinen (http://gavarc.kuvat.fi/kuvat/22.ESPANA_BIRDS/Embcal2422.jpg).

- Kuvassa näkyy valkoinen "reunus" pyrstön alapuolella, mutta se johtuu vastavalosta. "Reunus" nimittäin jatkuu koko linnun alapuolisella osalla.

Tasapuolisuuden nimissä on sanottava, että moni on kommentoinut lintua sanomalla, että se on aivan selvästi sirkku. Myös sellaisia kommentteja olen saanut, joissa kuvassa näkyvien tuntomerkkien perusteella sanotaan olevan harmaasirkku.

Katseluetäisyys on askelmitattu ja on 11 metriä. Optiikkana oli kiikarit. Päivä oli kirkas, auringonpaiste. Valo tuli etuoikealta. Valon suunta oli sellainen, että se häytti kuvaamista, mutta ei katselua. Itse asiassa värit (tai niiden puute) näkyi todella hyvin.

Biotooppi on avoin, pensaikkoinen maasto rakennusten lähellä, jossa on muutamia pieniä puita.

30.5.2011 (188 / 299)

Olimme palaamassa mökiltä kotiin, kun tuli soitto, että **punapäälepinkäinen** on Laajalahdella. Kotiin tultuamme tarkistin, että lintu on vielä paikalla, ja lähdin katsomaan. Tullessani lintu oli ollut tunnin paikallaan, mutta kadonnut vain muutama minuuttia ennen. No, onneksi se tuli näkyviin ja hätäisesti ehdin ottaa muutama kuvankin.

30.5.2011 (189 / 300)

Lepinkäistä odotellessani sain kuulla, että Laajalahdella on myös **ruostepääsky**. Kiire oli, mutta lähdin vielä yrittämään sitäkin. Se näkyi Maarin torniin, mutta kuvasta sitä ei tunnista. Se on alempi lintu. Joka tapauksessa 300. laji. Aikaa näiden kahden havainnon välillä oli 25 minuuttia.

28.6.2011 (209 / 301)

Olin juhannusmaanantaina tulossa mökiltä, kun radiossa kerrottiin Suomen ensimmäisen **kyläpöllösen** olevan Hämeenlinnan Hauholla. En ajatellut lähteä, mutta kaveri soitti ja houkutteli mukaansa. Pöllönen huuteli muutaman kerran heti puolenyön jälkeen ja noin tuntia myöhemmin lähellä olevista isoista kuusista. Vain muutamat lähes 200 katsojasta näkivät vilauksen. Läh-tiessämme pois näin auton ikkunasta pöllösen siirtyvän pihan puusta toiseen.

9.10.2011 (229 / 302)

Aloitin aikoinaan harrastuksen ”puhtaalta pöydältä”, enkä ottanut listoille mitään sitä ennen näkemiäni lajeja. Nyt sain varman havainnon viimeisestä lajista, jonka olin nähnyt useastikin ”aikaisemmassa elämässä”. **Lapinpöllö** löytyi Kittilästä, ja tunnistuksessa ei ollut epävarmuutta. Itse asiassa niitä näkyi kaksi, joista ensimmäisen lensi hakkuuaukean yli (7.10.2011) ja toinen oleskeli kuusikossa. Myyriä oli tuhottomasti, joten yllättävä havainto se ei ollut. Onhan noita epäiltäviä lapinpöllöjä näkynyt ennenkin, mutta varmasti tunnistettua sai odottaa yli 15 vuotta.

19.10.2011 (231 / 303)

Olin kävelyllä Viikissä ja huomio kiinnittyi pariin varikseen, jotka kiusasivat kolmatta lintua. Otin ne putkeen (lintu oli kanahaukka). Samalla huomasin ylempänä vasemmalla tumman linnun, jonka habitus oli poikkeava. Suuntasin putken siihen, ja lintu oli helppo todeta kihuksi jo lennon perusteella. Tarkempia tuntomerkkejä oli mm. nokka sekä pitkä (verrattuna isokihuun), tasakärkinen pyrstö, joka loppuosaltaan oli kapea. Ruumiinrakenne oli vähemmän roteva kuin isokihulla. Kooltaan se (ilman vierellä olevaa vertailulajia) vaikutti merikihua isommalta. Se oli siis tumman muodon **leveäpyrstökihu**.

20.10.2011 (232 / 304)

Edellisenä päivänä oli löydetty Vuosaa-resta **aavikkotasku**. Seuraavana päivänä paikka varmistui täyttömäeksi (mitä epäilin muutenkin).

Lounaan jälkeen lähdin paikalle, ja lintu löytyikin suhteellisen pian (ystävällisten neuvojen perusteella) hiilikasojen päältä. Sitä ennen silmiemme edestä lensi nuori maakotka. Lintu siirtyi tien toiselle puolen, missä se oli hyvin katseltavissa. Pitkästä aikaa sain kuvattuakin uuden elämänpinnalajin.

11.11.2011 (233 / 305)

Olin taas Jurmossa, kuten tapana on ollut. Kävelimme Länsiriuttua eteenpäin, kun Arton puhelin soi. Kohteliaana miehenä menin kuulomatkan ulkopuolelle, nousin riutan harjanteelle ja kävelin hiljalleen eteenpäin. Yhtäkkiä vieressäni, minua alempana oli lokkilintu, jolla oli selvä W-kuvio selässä ja muitakin **pikkukajavan** tuntomerkkejä (siiven takaosa muuten valkoinen, niskassa tumma alue ja pyrstön kärki pieneltä alalta musta). Pikkulokin osasin sulkea pois,

mutta halusin varmistaa, ettei muilla lokeilla ole vastaavaa kuviota missään puvussa. Asemalla tämä varmistui ja samalla elämänpinna. Jonkinlainen kiitos pitää antaa Arton kännykälle. Mistä sen tietää, olisimmeko huomanneet lintua muuten. Ainakaan yhtä hyvää katselukulmaa ei olisi ollut.

300 nähdyn lajin määrä tuli siis täyteen. Erityisesti itseäni miellyttää se, että löysin itse monta uusista lajeista. Odotetuin löytö oli lapinpöllö – sitä olin odottanut jo monena vuonna.

RK on sitten päättänyt olla hyväksymättä harmaasirkkuhavaintoa. Perustelut ovat seuraavat:

Havaintotilanne on ollut nopea ja lintua katseltu ikkunan läpi. Kuvaus linnusta on puutteellinen, mm. nokan osalta ja valokuvan perusteella lintua ei pysty määrittämään harmaasirkuksi. Lisäksi kuvassa näkyvät kupeiden viirut jatkuvat leveinä alas asti, joka sopii huonosti harmaasirkulle.

Ikkunan läpi katsominen siis heikentää havainnon luotettavuutta. Olisi kiva tietää, miksi. RK on aiemmin korostanut kenttämuistiinpanojen tärkeyttä. Tässä tapauksessa ne eivät näy painavan mitään. Lisäksi ainoa vastauksessa mainittu hylkäykseen vaikuttava tuntomerkki on sellainen, joka nimenomaan löytyy monelta harmaasirkkukyksilöltä (ei kaikilta), mutta ei miltään mahdolliselta muulta lajilta. Se oli osoitettu jopa linkillä vastaavaan kuvaan. Eiköhän minun osalta RK-raportit ole tehty.